

novembre 1979

SERRA D'OR

UN PESSIMISME A DEBAT

Joan Fuster

RELIGIOSITAT I SÍNDROME SEXISTA

Ramon M. Nogués

COL·LOQUI DE LLENGUA I LITERATURA
A ANDORRA

Maria-Teresa Cabré i Maria-Aurèlia Capmany

passar el dia, empènyer l'any

un pessimisme a debat

D'alguna manera, la implantació d'aquesta curiosa «democràcia» a què ha donat lloc la desaparició del general Franco no solament està produint un alarmant «desencís» polític, sinó que també suggereix dubtes sobre les possibilitats culturals de la nova «llibertat». Deixaré de banda, ací, el tema estrictament polític. Em sembla massa complex i massa confús perquè sigui lícit d'enfrontar-lo amb unes poques quartilles. En el fons, el «desencís» resulta evident, i, com és lògic, prospera entre els sectors la innocència electoral dels quals inclinava a votar candidatures «demòcrates». La «dreta» —i menys com més «dreta» és— no té cap motiu rellevant per sentir-se defraudada: ben al contrari, pensa que les coses van bé, o, en tot cas, si van malament, cal buscar-ne la causa en factors infames. L'una i l'altra són actituds bastant paradoxals i finalment ximples. Inevitables? Potser sí. Però, insisteixo, no vull entrar ara en la qüestió... M'interessa més, de moment, tocar el problema del «desengany» que, en el camp de la cultura —i no únicament en la catalana—, sembla sentir-se, a la vista de les limitades conseqüències de la desaparició de la Dictadura. ¿Es que algú n'esperava una altra cosa? Doncs sí.

I convé donar la raó als qui es queixen. D'entrada, la tenen tota. Certament, la gradual —i no total— degradació de les vigilàncies de la censura ja ha permès l'edició de papers impensables fa deu, cinc, dos anys. Tothom ha procurat traure del calaix els vells originals condemnats, i suposo que més d'un escriptor s'ha animat a redactar narracions, poemes o «parides» especulatives, amb una esperança imprevista. Bé. Entre nosaltres, el Pedrolo segrestat durant anys i anys troba per fi els seus lectors, i Joan Brossa, encara a mitges, i més gent que m'imagino. Prou podem donar-ne gràcies a Déu, en efecte. Però... És suficient, això? La recuperació de la «llibertat» —que, teòricament, seria «llibertat d'expressió» en aquest terreny— no feia suposar que hi esclatarien esplèndides insolències, obres genials, provatures obscenes, mil amenitats diferents que l'ombra sinistra del Dictador i dels seus funcionaris havien impedit? El cas, si més no, ha restat una pura hipòtesi frustrada. No voldria exagerar, però em fa la impressió que la literatura catalana del breu, encara breu, pseudopostfranquisme no acaba d'acusar el cop de la «llibertat». O molt poc. La situació és, si fa no fa, idèntica a les altres literatures de la Monarquia.

El saldo és bastant avorrit. Cal reconèixer-

ho. Fins i tot els tres o quatre *enfants terribles* que van animar els darrers temps de la Dictadura han fet panxeta, calvicie i diners, i han ingressat en l'escalafó de les «patums». De passada, diré que això de «patum» és un concepte que em fa riure molt. Procedeixo d'un reducte lingüístic on la paraula no és viva ni crec que ho hagi estat mai, i on l'accepció irònica corresponent es veia impossible, si no era per un automàtic mimetisme provincial. L'altre dia, un noi de Barcelona em qualificava de «patum», alhora que em reprotxava haver proferit no sé quina impertinència. Ben mirat, d'ençà que escric, només he fet que escriure impertinències: no vaig a deixar el vici ara, a les velleses. Però, ¿«patum»? La mamà de la criatura en qüestió, en canvi, ja l'havia dut al món amb una vocació de «patum» colossal: a Barcelona, la «carriera literària» té aquesta meta. O d'altres, afortunadament decaïgues: jo encara he sentit i llegit allò de «príncep» de la poesia catalana, cursilada que aplicaven —de bona fe, ai!— al pobre Carner... Qui és avui el «príncep» del ram? Pere Quart, Foix? El senyor Arús?... Divago, i he de tornar a la meua: la sensació de tedi —i de tedi literari— que es respira a tot arreu.

Naturalment, una probabilitat natural apuntava en el cercle «jove»: el de les generacions desembarassades i jovials. Però, on són? En descarto els poetes, la majoria correctíssims, ben educats, nodrits amb el pelargon del Neoneoucentisme —Foix inclòs—, que fabriquen uns versos admirables, sovint «escandits» segons els cànons tradicionals més rigorosos. Els prosistes... Simplifico i dono per vàlides totes les excepcions que sigui imprescindible consignar i no consigno. Però, entre els prosistes, novellistes sobretot, s'insinuava una expectativa, i no exclusivament formal o formalista. Alguns d'ells intentaren certes serpentes «experimentals» que involucraven les rutines del llenguatge academitzat. De més a més, es consideraven «àcrates» o coses per l'estil. Era un Neomodernisme que, pendularment, podia haver fet el seu fet. Ignoro per quins motius, aquests xicots s'evaporen. O no troben editors o canvien d'idioma, o s'estimen més el porro que el bolígraf o l'olivetti. No ho sé. I els enyoros. Molts d'ells escriuen en castellà en les revistes de la trista esquerra subalterna: «El Viejo Topo», «Ajoblanco», «Bicicleta», «Diwann»... Se'ls veu la bona voluntat, però publiquen en castellà... Com jo a «La Vanguardia», m'apresso a dir-ho. Només que... En un d'aquests fulls, un indígena, o no indígena, començava un paràgraf: «*Habida cuenta que...*» Això d'«*Ha-*

bida cuenta que» només ho empen els notaris més recalcitants. Es un detall, si voleu. Un detall?

En l'instant d'aquella lectura, el meu pessimisme augmentà. Era obvi que la mort del Dictador no implicava necessàriament l'aparició de novel·les excelsos o de poemes incandescent, ni que el teatre pagat es dediqués a fer la revolució, ni la tria resoluta de llengua per a treballar. Res de tot això no depenia d'una efemèride convencional. Hi havia més factors en joc: no el cos del Dictador. Però era evident que la «generació» obligada, per l'edat i la circumstància, a remoure les aigües plàcides de la narrativa catalana, no s'arrisca a jugar la basa d'una «avantguarda» —o d'un «modernisme»— que fos excitant. Després de Franco ja no poden ser ni Pla, ni Folch i Camarasa, ni Joan Sales, ni Mercè Rodoreda, ni Salvador Espriu, ni Pedrolo, ni tots els altres, sense oblidar Terenci Moix. El «després de Franco» exigia una altra cosa. Jo no sé dir quina: si ho sabés, m'hi hauria dedicat... ¿O potser tot això és una bestiesa? ¿Hi ha alguna relació directa, de causa a efecte, entre els règims i les literatures, censura a part? Jo pertanyo a l'època «pre-estructuralista», i encara penso en termes de «superestructura», «lluïta de classes», «ideologia», però mai no se m'ha acudit d'establir causalitats grotesques.

La possible literatura catalana postfranquista encara està per veure. Com que encara no hem arribat al postfranquisme, caldrà tenir una certa paciència. Des de l'angle de l'«escriptor», ben poques coses han variat, als Països Catalans. Les pre-autonomies, particularment l'equivoc de la de l'honorable Tarradellas, han segregat una quantitat immensa de trivialitats polítiques, en articles de diari i en llibres accidentals. Tota aquesta paperassa no aguantarà ni un mes. I no és literatura: és l'estafa habitual, economicista i/o patriotarda, que duu a les urnes i que unes altres urnes desmunten. La literatura-literatura és una altra angoixa. Els polítics se'n foten, com els literats tendeixen a fotre-se'n dels polítics. Que la literatura catalana sigui, a la llarga, una llanguida irritació de mandarins, és una eventualitat que no em sorprendria. Fóra el punt de clausurar la «Renaixença». I el drama és que els escassos polítics «nacionalistes» locals, de Catalunya en especial, són subproductes dels «minyons de muntanya», dels Lluïsos de Gràcia o dels Jocs Florals. Ja els molesta un Pedrolo. ¿Què no serà un Biel Mesquida o un Lluís Fernández? —JOAN FUSTER.